

Hernaðarkanninging fyri skotum

Kanningin av leikluti Føroya í kalda krígunum hevur verið handfarin skeivt frá fyrstan tíð. Ein langtíðarætlan átti at verið lögð, sum svaraði til tað avmarkaðu játtanina. Hetta halda tveir søgufrøðingar, sum hava verið við í kanningararbeiðnum. Teir ávara ímóti at politikkur kemur uppí hernaðarmálið.

DÁNJA L HØJGAARD

Arbeiðið at kanna leiklut Føroya í kalda krígunum fór av spornum longu áðrenn sjóttil varð settur á kanningararbeiðnum.

Arbeisðssetingurin fyri kanningarnar var ov stórur í mun til tað avmarkaðu upphædd, sum lögtingið játtaði til endamálið. Og hetta hevur darvað kanningararbeiðnum.

Hetta halda tveir av søgufrøðingunum, sum hava verið við í arbeiðinum at kanna søgu Føroya í kalda krígunum. Annar er Sámál Johansen, sum skrivaði frágreiðingina "Færoerne under den kolde krig". Hin er Thorsten Borring Olesen, lektari á søgustovninum á lærða háskúlanum í Århus, sum var fakligur ráðgevi í sambandi við kanningina.

Betri úrslit

Royndirnar vísa at ein langtíðarætlan átti at verið lögð fyri kanningina. Ein ætlan, sum setti nokur ávís mál út í kórið, sum skuldu røkkast til ávísar tíðir. Hevði tað verið ein langtíðarætlan, so hevði úrslitið eisini verið betri, sigur Sámál Johansen, sum varð settur í trimum umfórum, at kanna herstöðir hjá NATO og USA í Føroyum.

Løgtingið hevur higartil játtað tilsamans 600.000 krónur til kanningarnar av kalda krígunum. 300.000 krónur í 1997 og 300.000 í 1998.

Men arbeisðssetningurin, sum Sámál Johansen fekk, tá hann skuldi til USA, at leita eftir skjólum svaraði ikki til játtanina, sigur søgufrøðingurin.

Longu frá fyrstan tíð av varð lagt upp til, at mann skuldi kanna kalda kríggið. Tað var eingin samanhangur millum tað, at mann vildi kanna alt, og so tað, at tað í fyrstu syftu bert vóru settar av 300.000 krónur til endamálið, sigur føroyski søgufrøðingurin.

Órealistisk

Sambært Thorsten Borring Olesen hava føroyingar frá

leggja alt tað tilfar, ið er til taks. Heldur enn at fara til botns í stakmálum beinanvegin.

Síðani kundi verið settur ein Ph.D. granskingarhjálpari, t.d. á Fróðskaparsetrinum, at arbeiðið við tilfarinum.

Var hetta gjørt so fekk mann bæði ein útbúnan granskara, samstundis sum mann setti tað tíð av, sum skal til fyri at koma veruliga til botns í hesum málinum.

Sámál Johansen hevur gjørt eitt gott arbeiði. Men hansara arbeiðsreytir hava verið vánaligar. Tað er órimiligt, at tann yngsti og mest óroyndi maðurin kemur at sita einsamallur við øllum, uttan at mann hevur givið honum teir neyðugu pengarnar at arbeiða við. Tað er kritisabult, sigur søgufrøð-

søgufrøðing. Tískil sat hann teir næstu mánaðirnar heima við hús og skrivaði frágreiðing sína "Færoerne under den kolde krig" við donskum arbeisðsloysis-stuði.

Sámál Johansen leggur dent á, at tað var hansara eigna væl at skriva ávegisfrágreiðingina. Hinvegin ivast hann ongan løtu í at tað hevði verið dupult arbeiði, um onkur annar skuldi tikið uppgávuna á seg, sigur hann.

Sostatt hevði tað helst drigið nakað væl út at fingið eina almenna frágreiðing, grundaða á skjalargranskingarnar í USA, um søgufrøðingurin hevði slept endanum í september 1998.

Eftirlýsir kjar

Sambært Borring Olesen hava ambítioninar í sam-

leikluti Føroya í kalda krígunum. Peningur, sum m.a. skal nýtast at gera skalarannsóknir eystanfyri.

"Tit hava fingið eina ávegis frágreiðing. Nú mugu tit so taka støðu til, um tit vilja játta tann pening, sum skal til, so at tit fáa eina endaliga frágreiðing, ið kann sammetast við t.d. DUPI-frágreiðingina.

Umframt at seta ein granskingarhjálpara so heldur Borring Olesen, at ansast má eftir, at politikkur ikki kemur uppí málið.

"Tit mugu gera tykkum greitt hvat tit vænta at finna í russisku søvnunum og hvat skjólini skulu nýtast til.

Hetta má siggjast í eini størri heild, sigur søgufrøðingurin sum sóknast eftir eini neyvari verkætlan fyri kanningarnar, sum lýsir søguna í eini størri heild.

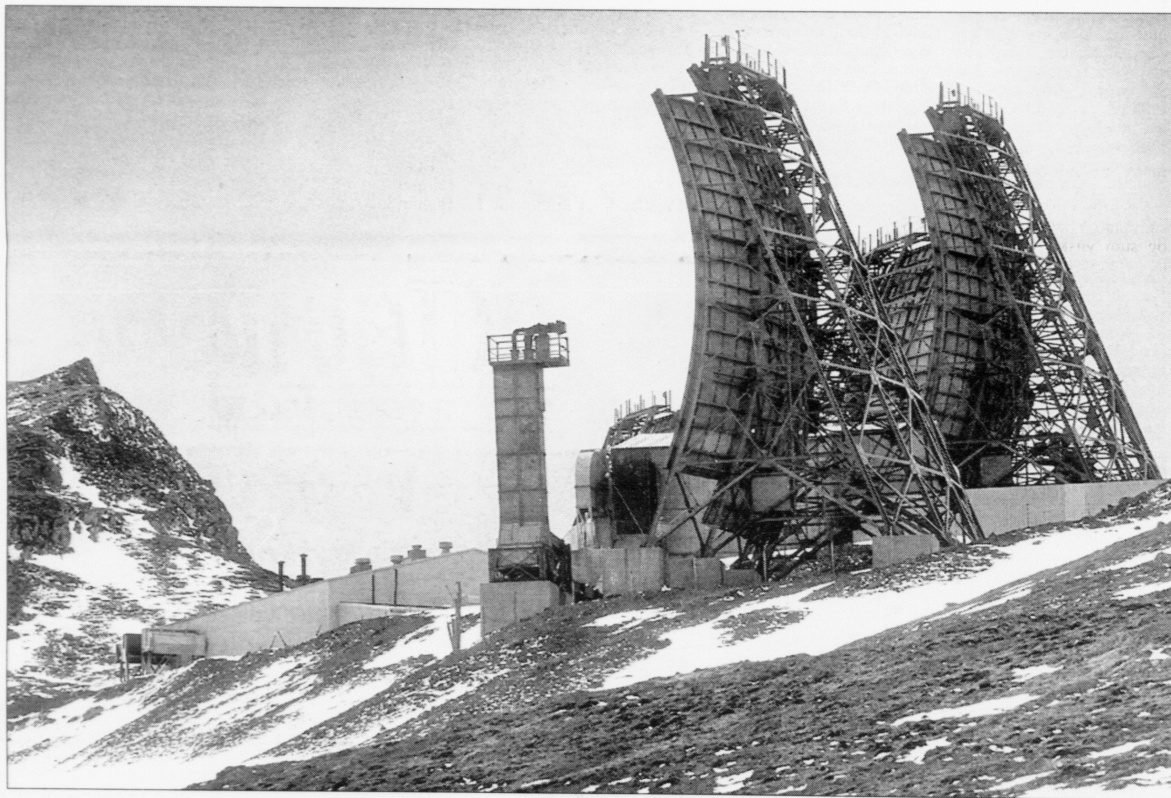
skrá við kanningunum, sigur Borring Olesen, og leggur dent á, at úttalar seg meira generelt.

"Tað er avgerðandi at eingin kann seta fingurin á fakliga innihaldið og at kanningin er púra óheft, sigur Borring Olesen, sum vísir á, at stóri fyrirurin við kanningini av Grønlandi í kalda krígunum var at tann fakligi parturin var skildur væl sundur frá politisku skipanini.

Ein ætlan

Á uttanlandsdeildini í landsstýrinum verður sagt, at ein ætlan er lögð fyri tað komandi arbeiði í hernaðarmálinum. Ein ætlan, sum miðar eftir at geva eina fullfíggið mynd av støðu Føroya í kalda krígunum.

Játtar lögtingið pening til framhaldandi kanningar

Kanningarnar av støðu Føroya í kalda krígunum høvdu verið komnar longri áleiðis, um tað upprunaliga varð lögð ein neyvari ætlan fyri kanningararbeiðið. Halda søgufrøðingar.

ingini ikki varð ásett í mun til orkuna og játtanina, ið var tøk.

Setur mann bert 300.000 krónur av, so fær mann jú bert eina ávegis frágreiðing burtúr, sigur lektarin.

Krita vøllin upp

Borring Olesen sigur, at hann skeyt upp fyri stýrisbólkunum, ið stóð fyri kanningini, at tað fyrst vóru gjørdar nakrar fyrbils frágreiðingar, sum skuldu kort-

ingurin, sum heldur at føroyingar høvdu verið komnar longri áleiðis í sínum kanningararbeiði, um farið varð meira miðvíst til verka.

A-kassin figgjaði

Sámál Johansen varð settur í trimum umfórum, at gera kanningar sínar. Tískil visti hann ongantíð rættiliga hvussu nógv tað hann hevði til arbeiði.

Men í september 1998 vóru eingin lön eftir til

bandi við føroysku hernaðarkanningarnar verið líka stóran sum tær hjá DUPI í sambandi frágreiðingina um Grønland í kalda krígunum. Ein kanning sum kostaði fleiri milliónir krónur.

Kortini heldur hann, at tíð enn er at binda um heilan fingur. Tørvur er á einum kjaki um kanningarnar, nú lögtingið skal taka støðu til at játta 400.000 krónur afturat til kanningar av

Undir Fróðskaparsetrið

Bæði Borring Olesen og Sámál Johansen halda, at tær framhaldandi kanningarnar av Føroyum í kalda krígunum eiga at verða skipaðar undir ein óheftan stovn, sum t.d. Fróðskaparsetrið.

"Tað mann kann vera bangin fyri er, at politikkur kemur í málið. At onkur hevur eina politiska dags-

næsta ár, so er uppá tal, at kanningararbeiði skal fara fram undir landsstýrinum.

Stýrisbólkurin, sum varð settur fyri nøkrum árum síðani hevur ikki virkað, síðani Svartabók varð kunngjørd tíðiliga í heyst. Sum skilst er bólkurin tó ikki formliga tikin av.